

och i vilken görs försök att utnyttja de begrepp och det material, som finns att hämta i den ocean av vetande som socialvetenskaperna sammantagna utgör.

Olof Henell.

Erling Dessau, **Datamaskiner**, Berlinske Leksikon Bibliotek, Berlinske Forlag, bind 23. 152 s. ill. kr. 9,75.

Man har i flere år følt savnet af en bog om datamaskiner på dansk, som står med det ene ben i det populariserende og det andet ben i det praktiske og teoretiske arbejde med og omkring datamaskiner. Dette hul er nu til en vis grad udfyldt ved Erling Dessau's bog »Datamaskiner«, udsendt af Berlinske Leksikon Bibliotek. Forfatteren er cand. polit., og som chef for matematisk-statistisk afdeling i I/S Datacentralen af 1959 har han været én af hovedmændene i udviklingen af databehandlingen her i landet.

Bogen indeholder 10 afsnit, hvor Dessau's pædagogiske erfaring kommer læseren til gode i de første 3: Datamaskiner, talsystemer og programmeringsprincipper. Disse 3 kan tjene som en fyldestgørende orientering for lægmand og forbruger og som en mulig introduktion for den, der skal studere disse ting nærmere.

De 3 næste kapitler omhandlende anvendelsesområder, virksomhedsledelse, samt planlægning af elektronisk databehandling er atter anvendelig som en oversigt for konsumenten, medens deres værdi som introduktion til emnet for den, der virkelig skal sætte sig ind i disse ting, er mere diskutabel. Dette hænger formentlig sammen med forfatterens eget interesseområde, som han vel næppe har formået at frigøre sig helt fra. Datacentralen har gjort et påskønnelsesværdigt stykke arbejde for netværkmetodikken her i landet, og den har fået 5 sider, medens den væsentlig mere generelle og væsentlig mere anvendelige numeriske simulationsmetode har fået 1½ side. Videre kan det kritiseres, at den for danske virk-

somheder så vigtige planlægningsfase af elektronisk databehandling er spist af med 4 sider med et meget ringe informationsindhold. Men når dette er sagt, skal Dessau krediteres, at de 3 afsnit giver en oversigt, som man kan gå videre ud fra.

En af forfatterens kæpheste er medicinsk databehandling, som udgør det veloplagte 7. afsnit. Afsnit 8 er skrevet af civilingeniør H. Spang-Hansen og omhandler maskinel oversættelse og sproganalyse, medens afsnit 9 er skrevet af civilingeniør R. Mølgaard Hansen, som behandler problemerne omkring automation og dokumentation. Det kan i denne forbindelse nævnes, at Handelshøjskolens Bibliotek i København har arbejdet med muligheden af at anvende datamaskiner i sit dokumentationsarbejde. Det skulle jo gerne blive sådan, at hvis man vil vide alt om datamaskiners anvendelsesmuligheder i bibliotekernes arbejde, så kan man spørge maskinen og straks få serveret titler på artikler og bøger herom.

Bogen indeholder en række leksikalske stikord, som er temmelig fyldestgørende og som giver ganske gode og instruktive definitioner af begreberne.

Sluttelig findes litteraturhenvisninger til hvert enkelt afsnit samt et index til bogen. (Bogens litteraturfortegnelse kan suppleres ved gennembladning af de senere årgange af E. T.).

Det er nærværende anmelders opfattelse, at Dessau's bog er en anvendelig introduktion til datamaskiner for mange af dette tidsskrifts læsere.

Erik Johnsen.

Readings on the Soviet Economy. Udgivet af Frankyn D. Holzman, Tufts University Rand Mc Nally & Company, Chicago 1962. 763 sider.

Udgiveren har i denne bog om den russiske økonomi samlet en række værdifulde artikler og kapitler fra specialværker. De fleste af bidragene er mindre end fem år gamle og giver et grundigt op-

och i vilken görs försök att utnyttja de begrepp och det material, som finns att hämta i den ocean av vetande som socialvetenskaperna sammantagna utgör.

Olof Henell.

Erling Dessau, **Datamaskiner**, Berlinske Leksikon Bibliotek, Berlinske Forlag, bind 23. 152 s. ill. kr. 9,75.

Man har i flere år følt savnet af en bog om datamaskiner på dansk, som står med det ene ben i det populariserende og det andet ben i det praktiske og teoretiske arbejde med og omkring datamaskiner. Dette hul er nu til en vis grad udfyldt ved Erling Dessau's bog »Datamaskiner«, udsendt af Berlinske Leksikon Bibliotek. Forfatteren er cand. polit., og som chef for matematisk-statistisk afdeling i I/S Datacentralen af 1959 har han været én af hovedmændene i udviklingen af databehandlingen her i landet.

Bogen indeholder 10 afsnit, hvor Dessau's pædagogiske erfaring kommer læseren til gode i de første 3: Datamaskiner, talsystemer og programmeringsprincipper. Disse 3 kan tjene som en fyldestgørende orientering for lægmand og forbruger og som en mulig introduktion for den, der skal studere disse ting nærmere.

De 3 næste kapitler omhandlende anvendelsesområder, virksomhedsledelse, samt planlægning af elektronisk databehandling er atter anvendelig som en oversigt for konsumenten, medens deres værdi som introduktion til emnet for den, der virkelig skal sætte sig ind i disse ting, er mere diskutabel. Dette hænger formentlig sammen med forfatterens eget interesseområde, som han vel næppe har formået at frigøre sig helt fra. Datacentralen har gjort et påskønnelsesværdigt stykke arbejde for netværkmetodikken her i landet, og den har fået 5 sider, medens den væsentlig mere generelle og væsentlig mere anvendelige numeriske simulationsmetode har fået 1½ side. Videre kan det kritiseres, at den for danske virk-

somheder så vigtige planlægningsfase af elektronisk databehandling er spist af med 4 sider med et meget ringe informationsindhold. Men når dette er sagt, skal Dessau krediteres, at de 3 afsnit giver en oversigt, som man kan gå videre ud fra.

En af forfatterens kæpheste er medicinsk databehandling, som udgør det veloplagte 7. afsnit. Afsnit 8 er skrevet af civilingeniør H. Spang-Hansen og omhandler maskinel oversættelse og sproganalyse, medens afsnit 9 er skrevet af civilingeniør R. Mølgaard Hansen, som behandler problemerne omkring automation og dokumentation. Det kan i denne forbindelse nævnes, at Handelshøjskolens Bibliotek i København har arbejdet med muligheden af at anvende datamaskiner i sit dokumentationsarbejde. Det skulle jo gerne blive sådan, at hvis man vil vide alt om datamaskiners anvendelsesmuligheder i bibliotekernes arbejde, så kan man spørge maskinen og straks få serveret titler på artikler og bøger herom.

Bogen indeholder en række leksikalske stikord, som er temmelig fyldestgørende og som giver ganske gode og instruktive definitioner af begrebene.

Sluttelig findes litteraturhenvisninger til hvert enkelt afsnit samt et index til bogen. (Bogens litteraturfortegnelse kan suppleres ved gennembladning af de senere årgange af E. T.).

Det er nærværende anmelders opfattelse, at Dessau's bog er en anvendelig introduktion til datamaskiner for mange af dette tidsskrifts læsere.

Erik Johnsen.

Readings on the Soviet Economy. Udgivet af Frankyn D. Holzman, Tufts University Rand Mc Nally & Company, Chicago 1962. 763 sider.

Udgiveren har i denne bog om den russiske økonomi samlet en række værdifulde artikler og kapitler fra specialværker. De fleste af bidragene er mindre end fem år gamle og giver et grundigt op-

læg af de fleste af de problemer, som er knyttet til den sovjetrussiske planøkonomi. Man må endvidere anerkende udgiveren for den udmærkede bibliografi, hvormed bogen afsluttes. Samlingen opdeles i følgende 10 afsnit: Statistik og måling, prissystemet, synspunkter på Sovjets industrialisering, økonomisk vækst, planlægning, industrivirksomhedernes organisation, landbrugets organisation og politik, finansieringen, forbrugeren og arbejderen og endelig det sidste afsnit om udenrigshandel. Hvert afsnit har udgiveren givet en meget knap indledning, der i det væsentligste begrænser sig til en pegepind til bibliografien. Den største mangel ved bogen er af ren teknisk karakter: Artikler og kapitler er fotografiske gengivelser med den originale paginering, men samlingen har ingen gennemløbende paginering.

I det følgende skal der gives nogle smagsprøver på de oplysninger og vurderinger, der findes i de forskellige artikler og kapitler med tilføjelse af enkelte kritiske bemærkninger.

Om statistik er der tre artikler af henholdsvis *Robert W. Campbell*, *Abram Bergson* og *Alec Nove*. Disse bidrag belyser hver på forskellige områder usikkerhed og misvisninger i den sovjetiske statistik. Fra officiel side foreligger der næppe almindelige forfalskninger, men fortællinger. F. eks. oplyste man først længe efter, en omlægning af udgangspunktet ved måling af kornproduktionen fra *det i laderne indhøstede korn til den biologiske ydelse*. På tidlige stadier i erhvervsprocessen kan der være forfalskede oplysninger for at dække manglende opfyldelse af planerne og fejl på grund af analfabetisme. Efter 1950 er nationalindkomststatistikken antagelig mere realistisk, fordi de uegnede basisår 1926/27 bliver opgivet, men efter 1950 er oplysningerne på nogle områder færre. Den første femårsplan var således en bog på

4 bind, medens den femte 1951-55 kun fyldte 3 sider i Pravda.

Om prissystemet er der artikler af *Bergson*, *Bergson* og *Hans Heyman Jr.*, *Gregory Grossman*, og af *Maurice Dobb*. De to første artikler, der handler om prismæssig korrektion af nationalindkomsten burde være placeret et andet sted. En egentlig behandling af plansystemets prisfastsættelse gives af Grossman. Selv om Sovjet ved kontrol med planen og til planlægningsformål arbejder med kostpriser (\div renter), forekommer en lang række forskellige prissystemer, der søges afpasset efter leverandørernes placering indenfor produktionsprocessen. Overfor husholdningerne anvendes omsætningsafgiften som efterspørgselsregulerende. Dobb's bidrag behandler den russiske diskussion om den praktiske prispolitik overfor den marxistiske teori. Denne diskussion var ikke velset i Stalins tid, men nu er den taget op. De mere ortodokse vil have priserne baseret på de direkte omkostninger med tillæg af en ensartet profirate, medens mere driftsøkonomisk indstillede økonomer hævder nødvendigheden af en variation i tillægget for de indirekte omkostninger under hensyn til størrelsen af de faste anlæg.

Afsnittene om industrialisering og vækst indledes med en artikel af *Alexander Erlich* om Stalins syn på den russiske økonomiske udvikling. Stalin svingede fra nærmest at følge Buhkarin, der gav udviklingen af landbruget 1. prioritet, til det, der blev retningslinien, afgørende vægt på investeringerne i produktionsmiddelindustrien. *Naum Jasny* skriver om den første kollektivisering i landbruget, og hvad den kostede, herunder bl. a. om nedgangen i kreaturholdet til under det halve fra 1928 til 1933. *Oleg Hoefding* gør i en artikel om statsplanlægningen og forøgelse af industrialiseringstempoet opmærksom på, at der ikke kan trækkes paralleller fra Sovjets industrialisering til u-landenes problemer,

fordi industrialiseringen allerede var i gang i Rusland i begyndelsen af århundredet. I 1913 kunne man antagelig regne med en opsparing på 10 %. Vækstproblemerne belyses iøvrigt i en række bidrag. Særlig læseværdig er en artikel af *A. Nove*, der f. eks. giver en række forklaringer på den stærke industrielle vækst: Det politiske system gør, at folket tåler en høj investeringsrate. Det kommunistiske parti skaber i stedet for konkurrencen ansporing af indsats og initiativ. Det lave udgangspunkt, befolkningsreserven i landbruget, gode råstofkilder og tekniske idéer udefra er momenter af anden karakter. Hertil kommer, at de store investeringer i sig selv giver en betydelig vækst og den stærke bydannelse under alle forhold et betydeligt industrielt forbrug. I flere af artiklerne om dette område foretages beregninger af vækstraterne. I 50'erne kan man herefter fastslå en vækstrate på ca. 7 % mod knap 3 % i U.S.A. I forbindelse med vækstproblemerne er der også bidrag om befolkningsspørgsmålet, der fremhæver krigenes indhug i befolkningen og den nuværende mangel på arbejdskraft.

Det centrale afsnit om plansystemet indledes med en artikel af *David Granick*, der stiller en organisationsmodel overfor en markedsmodel, og herved søger at belyse en række faktorer, som forklarer, hvorfor den russiske planøkonomi på forskellige felter fungerer, og hvorfor der er betydelige vanskeligheder på andre områder. Forfatteren betegner selv fremstillingsformen som hybrid, fordi de anvendte symboler og effekten af det, de står for, hentes fra forskellige kundskabsområder. Det er noget af en smags sag, om man på denne måde har fået en klarere belysning af vigtige sammenhænge i det sovjetiske økonomiske system, men artiklen vil sikkert interessere de mange, der dyrker symbolsproget indenfor økonomien. I en artikel af *Grossman* redegøres for de vanskeligheder russiske øko-

nomer og ingeniører har haft m. h. t. at skabe et økonomisk grundlag for valget af den mest hensigtsmæssige kapitalinvestering. Baggrunden er naturligvis, at der ikke kan beregnes renter. Den russiske økonom *Strumlin* har søgt hjælp i

følgende devalueringsformel: $C_t = \frac{C_0}{(1+p)^t}$

hvor C er et udtryk for kapitalens materielle værdi, og p et udtryk for arbejdsproduktiviteten i den samlede økonomi. Et andet centralt problem for planlægningen belyses ved *Benjamin Ward's* anmeldelse af den russiske matematiker *Kontorovich's* bog om kalkulering. Russeren er heri på linie med almindelig økonomisk tankegang ved at hævde, at det afgørende for valget af en produktion af en bestemt vare »2«, må være den mængde af vare »1«, man må opgive for at gennemføre denne produktion, og ikke de vilkårligt fastsatte priser. *Kontorovich* påstår iøvrigt alvorligt, at han i 1939 har opfundet den lineære programmering.

I afsnittet om industrivirksomhedernes organisation er der bl. a. to artikler af *Joseph S. Berliner*, hvor der gøres rede for industriledernes vilkår. Den første artikel bygger på interviews med 26 udvandrede industrifunktionærer. Selvfølgelig tages der forbehold med hensyn til det ringe antal og de interviewedes særlige stilling, men selv om artiklen oprindeligt har stået i *The Quarterly Journal of Economics*, burde den ikke have været medtaget. Dens resultater er intet værd, når forholdene tages i betragtning. Mere solid viden er der i *Nove's* artikel om »Succes Indicators«, hvor nettooverskudet og navnlig planopfyldelsen er afgørende, medens der ikke er belønninger for sparede omkostninger og overtagelse af risiko.

Blandt artiklerne om landbrugspolitikken lægger man især mærke til en mindre artikel, hvor *Nove* og *Roy D. Laird* på

grundig måde analyserer omkostningerne ved mejetærskning i Nebraska og i Stalingradområdet. Amerikanerne høster 24 bushels pr. time pr. mand, medens russerne kun høster 2.5. Denne artikel er dög fra 1953. Det fremgår af andre fremstillinger i dette afsnit, at der har været en væsentlig fremgang i landbruget efter Stalin. Iøvrigt belyses også her kollektiviseringens indflydelse på produktionen og betydningen af bøndernes private lodder.

Artiklerne under afsnittet om finansieringen har mest stof, der ligger noget tilbage i tiden. Her belyses bl. a. den store betydning de indirekte skatter eller vareafgifter har for finansieringen af den industrielle udvikling, og de inflationsperioder, Sovjet har oplevet.

Bogens afsnit om konsumenter og arbejdere belyser gennem flere interessante bidrag den russiske levestandard. *Edmund Nash* giver her følgende oplysninger om aflønning (1960 - 4 rubler = 1 dollar): Ufaglærte arbejdere 270-500 rubler pr. måned - professorer 6.-10.000 rubler pr. måned. Hvad disse lønninger betyder får man en forestilling om ved en beregning, hvorefter en moskvaarbejder må arbejde fire gange så længe for kød og flæsk som en arbejder i New York, 8 gange så længe for æg og 8-16 gange så længe for beklædning. Husleje og varme koster på den anden side kun 10 % af lønnen, men det betyder kun 1 rum med fælles køkken og bad. For 15 % af lønnen får man i New York 4-5 rum med eget køkken. 47 % af de russiske kvinder har udearbejde mod 35 % i U.S.A. Dette afsnit har også artikler, der belyser den tvang arbejdskraften er underkastet. Herunder er der en gengivelse af en beretning til den amerikanske kongres, hvorefter man antager, at antallet af tvangsarbejdere i lejre er ca. 5 mill. (1955). Der kan iøvrigt også gribes ind overfor arbejderne ved forvisning til et andet område i Sovjet. Til tvangen over-

for arbejderne hører iøvrigt også fagforeningernes begrænsede muligheder for indflydelse på løn og arbejdsforhold.

Det sidste afsnit om udenrigshandel er det svageste i samlingen. Bidraget, der belyser østhandlen, har ikke senere tal end 1954, og en anden artikel om rublens internationale værdi har ikke valutareformen med fra begyndelsen af 1961. Af enkeltheder skal iøvrigt kun nævnes en artikel af *Berliner* om Sovjets ydelse til u-landene. Sovjets faktiske præstationer er væsentlig mindre, end de ser ud til. I 1957 (artiklen er fra 1959) har ydelserne kun udgjort 1-2 % af stigningen i Sovjets nationalindkomst. Hvis ydelserne skulle være af samme størrelse som de amerikanske, skulle de svare til ca. 12 % af stigningen i Sovjets nationalindkomst.

Selv om alt i denne samling »Readings« ikke med lige stor ret er viderebragt, er hovedindtrykket af en gennemgang af bogen, at den giver så mange værdifulde oplysninger om og klargørende analyser af den sovjetrussiske økonomi, at enhver, der vil arbejde alvorligt med emnet, må stifte bekendtskab med den.

Niels Banke.

Leif H. Skare, Maskinbøkføring og Automatisering av Regnskapsarbeidet, J. W. Cappelens Forlag, Oslo, 1960, 200 sider.

Skare har her lavet en ganske instruktiv oversigt over kontormaskiner, og selv om bogen er nogle år gammel, kan den vel stadig gælde for de mere simple maskiners vedkommende, nemlig hvor det drejer sig om gennemskrifts-bogføring og til en vis grad hulkort-metoden, samt naturligvis maskinbøgføring i almindelighed. Derimod forældes jo afsnit 5: Automatisering av regnskapsarbeidet, IDB og EDB fra måned til måned.

Erik Johnsen.